

БЕЛЬКОВА С.В.

*кандидат наук із соціальних комунікацій, доцент,
доцент кафедри журналістики та української філології
Класичний приватний університет
м. Запоріжжя, Україна*

СОЦІАЛЬНА ЗГУРТОВАНІСТЬ У ЧАСИ КРИЗИ: РОЛЬ МЕДІА НА ПРИКЛАДІ ЗАПОРІЖЖЯ

У часи кризи медіа стають не лише джерелом інформації, а й ланкою, що поєднує людей, зміцнює громаду та формує відчуття спільної відповідальності. Кожна новина, кожна історія може стати кроком до єдності, адже медіа визначають ритм соціальної солідарності. Роль ЗМІ виходить за межі інформування: вони стають платформою для діалогу, взаємопідтримки та зміцнення громади.

Визначимо три ключових фактори, що найбільш докладно проілюструють суть усієї доповіді.

1. Формати матеріалів, що сприяють єдності та гуртуванню громади, мають виняткове значення. У Запоріжжі особливо дієвими виявилися формати журналістики, які не просто повідомляють про події, а залучають мешканців, актуалізують співучасть і натхнення. Це можуть бути:

- історії волонтерства й допомоги: наприклад, сюжет про волонтерів, які кооперуються з журналістами, щоб забезпечити евакуаційні гарячі лінії або інформування населення про життєво важливі ресурси та пункти підтримки [8];

- історії локальних громад та змін «знизу»: приклад ГО «Ланcho Дром», яка в Запоріжжі підтримує ромську громаду, допомагає подолати соціальні бар'єри, інтегрує людей у професійне навчання. Такі матеріали демонструють, що є можливість жити й діяти поряд, навіть у складних умовах [7];

- героїчні та персоніфіковані сюжети: наприклад, історія металурга з комбінату «Запоріжсталь», який долучився до територіальної оборони, – такий матеріал об'єднує через спільну причетність і гордість [3];

- малі форми з емоційною вагою: волонтер, який робить щось просте, але значуще (наприклад пасаж про волонтера Павла Балкового, що безкоштовно очищає шкіру після вибухів) – такі історії дають відчуття турботи й натхнення [2].

Ці формати працюють, бо поєднують інформування зі співчуттям, зі спільною відповідальністю, з позитивом навіть у «темному» контексті.

2. Важливим є баланс між інформуванням та зменшенням напруги / утворенням діалогу. Щоб медіа в Запоріжжі (і загалом у небезпечних регіонах) могли бути агентами згуртованості, а не посилювали страх чи поляризацію, потрібні такі підходи:

- контекстуалізація новин: не просто повідомлення про обстріли чи втрати, а й пояснення: як діяти, де знайти допомогу, які ресурси є, – це зменшує страх і дає практичне знання;

- формати «голосу громади»: інтерв'ю із мешканцями, волонтерами, представниками локальних ініціатив, адже саме через них люди бачать, що вони не самі, що інші також працюють над вирішеннями проблем;

- раціоналізація й обмеження негативу: обирати, як часто й скільки деталей шокуючого матеріалу подавати, щоб не перевантажувати аудиторію; використовувати позитивні історії та новини, які нагадують про надію на краще;

- платформи для діалогу й взаємодії: дискусійні рубрики, громадські форуми, онлайн чи офлайн події, де мешканці можуть озвучити свої проблеми, бо медіа не лише транслюють, але й взаємодіють;

- підтримка медіаосвіти: пояснення, як формуються новини, як перевіряти інформацію, щоб аудиторія була не пасивним споживачем, а виробляла здатність до критичного мислення.

3. Вплив психологічного вигорання, кадрової нестабільності, цензури чи самоцензури. Ці фактори істотно обмежують здатність ЗМІ бути об'єднувальним чинником:

- вигорання і психічне здоров'я журналістів: за даними досліджень, дуже багато медіапрацівників в Україні мають симптоми вигорання, депресії, тривоги [1, 4, 9];

- нестабільність кадрів і ресурсів: постійна загроза, енергетичні перебої, обстріли, матеріальна нестача – усе це призводить до того, що медіа змушені працювати в екстремальних умовах, інколи без повного забезпечення;

- цензура, самоцензура та страх наслідків: через загрози, політичний тиск, імовірність «неправильного» висвітлення журналісти можуть утримуватись від певних тем або подавати їх обмежено. Це знижує довіру, обмежує дискусію;

– зниження морального потенціалу аудиторії: коли ЗМІ постійно присвячені кризі, без надії та перспектив, з'являється втома – і це може зменшувати ефективність тих форматів, що могли б об'єднати.

Отже, медіа в Запоріжжі можуть і вже діють як сполучна нитка для спільноти – через вибір форматів, персоналізацію історій, участь громади. Необхідно системно впроваджувати підтримку психічного здоров'я журналістів, тренінги з медіаосвіти, методи роботи з травмувальними темами. Створення стандартів «мирної журналістики» або «журналістики стійкості» може допомогти балансувати між необхідністю інформувати і збереженням соціальної згуртованості. Важливою є підтримка місцевих ініціатив, волонтерських центрів, партнерств між ЗМІ та громадянським суспільством, бо вони слугують майданчиками для збільшення довіри.

Список використаних джерел

1. Between Freedom and Censorship: Ukraine's Mass Media in Times of Full-Scale War. Sceeus : офіційний сайт. URL: <https://sceeus.se/en/publications/between-freedom-and-censorship-ukraines-mass-media-in-times-of-full-scale-war/> (дата звернення 06.09.2025).
2. Free skin cleansing from the aftermath of explosions: The story of volunteer Pavlo Balkovyi. Media Center Ukraine : телеграм-канал. URL: <https://t.me/s/ukrainemediacenterkyiv?after=11856> (дата звернення 16.09.2025).
3. From metallurgist to defender: the story of Zaporizhzhia resident who joined the defence of the country. Metinvest.media : офіційний сайт видання. URL: https://metinvest.media/en/page/buv-metallurgom--stav-oboroncem-storya-zaporzhchya-yakiy-doluchivsvya-do-zahistu-krani?utm_source=chatgpt.com (дата звернення 15.09.2025).
4. Journalists grapple with anxiety and depression in war-torn Ukraine. IMS : офіційний сайт. URL: <https://www.mediasupport.org/journalists-grapple-with-anxiety-and-depression-in-war-torn-ukraine/> (дата звернення 15.09.2025).
5. Media-induced war trauma amid conflicts in Ukraine. ResearchGate. URL: https://www.researchgate.net/publication/364823892_Media-Induced_War_Trauma_Amid_Conflicts_in_Ukraine (дата звернення 14.09.2025).
6. Resistance of Zaporizhzhia: Volunteering, riding emotional swings, and serving as a part of aerial reconnaissance. Ukraïner : офіційний сайт. URL: <https://www.ukraïner.net/en/resistance-of-zaporizhzhia/> (дата звернення 14.09.2025).
7. The story of a Roma couple from Zaporizhzhia who help others overcome the challenges of war and discrimination. ZMINA : офіційний сайт. URL: <https://zmina.info/en/articles-en/in-ukraine-whenever-we-are-at-home-the-story-of-a-roma-couple-from-zaporizhzhia-who-help-others-overcome-the-challenges-of-war-and-discrimination/> (дата звернення 15.09.2025).
8. Volunteers from Zaporizhzhia coordinate actions with media workers to create materials. NUJU : офіційний сайт. URL: <https://nuju.org.ua/volunteers-from-zaporizhzhia-coordinate-actions-with-media-workers-to-create-materials/> (дата звернення 06.09.2025).
9. 1000 days of the full-scale war: Ukrainian media persevering through Russia's armed aggression. Інститут масової інформації : офіційний сайт. URL: <https://imi.org.ua/en/monitorings/1000-days-of-the-full-scale-war-how-ukrainian-media-have-survived-russia-s-armed-aggression-i64977> (дата звернення 15.09.2025).